

GOMBOS LÁSZLÓ*
AGGHÁZY KÁROLY CENTENÁRIUMA

Aggházy Kár

A kerek évfordulók mindig jó alkalmat kínálnak arra, hogy felhívják a figyelmet a múlt jeles nagyjaira. 2018. április 25-én este a Liszt Ferenc Társaság rendezett hangversenyt a Régi Zeneakadémián, hogy Aggházy Károlyra (1855–1918) emlékezzen halálának századik évfordulója alkalmából. Aggházy Liszt Ferenc legkedvesebb tanítványai közé tartozott az 1875-ben megnyílt Zeneakadémián, majd nyugat-európai sikereit és Berlinben töltött éveit követően hazájában telepedett le, és fontos szerepet játszott a magyar zeneoktatásban és az elmúlt századforduló zenei életében.

A hangverseny műsorszámait e sorok írója ismertette, és bevezetésként az alábbi sorokat olvasta fel:

Tisztelt hölgyeim és uraim, a Liszt Ferenc Társaság ma esti rendezvényén azért gyűltünk össze, hogy a száz éve elhunyt kiváló magyar művész, Aggházy Károly előtt tisztelegjünk. Neve ma is jól cseng a magyar fül számára, bár a zeneélet szereplői aligha ismerik közelebbről a név viselőjét. *Nomen est omen* – a mondás Aggházyra is igaz annyiban, hogy a magyar hangzású név tulajdonosa egész életében ragaszkodott magyarságához, és konokul hajtogatta

vesszőparipáját, a nemzeti eszme érvényre juttatását. Amit megtehetett, meg is tette a magyar zene érdekében. Fiatalon Nyugat-Európában próbált szerencsét, de sikereinek csúcsán otthagyta az ígéret földjét, hogy szülővárosában telepedjen le. Majd amikor a megélhetési körülmények szorítása miatt Berlinben töltött be megtisztelő pozíciót, ismét hazatért Budapestre, szerényebb lehetőségek közé. Gyakran megfordult a fejében, hogy ő is kitántorogjon Amerikába, hívták is eleget, de maradt komoran és csökönyösen. Az Aggházy névben mintha lenne valami, ami képszerűen idézi fel a visszatekintést, a múltba révedést, a bús befelé fordulást. Számomra talán csak azért, mert valamennyire megismerhettem e nagytehetségű mester életútját és személyes karakterét.

Alkata nem predesztinálta arra, hogy sztár legyen, sosem vágyott a reflektorfényre, így élete során nem sok tündöklés, zajos ünneplés jutott neki. Megbecsülés azonban igen: tanítványai tisztelték a Nemzeti Zenedében, sok száz jelentős személlyel állt kapcsolatban, és a hazai zenei életben nagyra értékelték sokirányú előadóművészi, zeneszerzői és szervezői tevékenységét. Aligha akadt olyan zenekedvelő az országban, aki ne hallotta volna az Aggházy nevet, ne tudta volna, hogy széles körben elismert zongoraművészről van szó, akinek kompozícióival, főleg kisebb zongoraműveivel és dalaival nap mint nap találkozhatott a legkülönbözőbb zenei eseményeken. A mai hangverseny ezekből villant fel néhány példát.

Az évtizedek múltával azonban – ez az élet rendje – a közösség emlékezete megfakult, részben azért is, mivel Aggházy játékát nem őrizte meg hangfelvétel, a zenei divat pedig nagy változáson ment keresztül. A polgári és főúri szalonok világa lehanyatlott, talán „végeképp eltöröltük” a Kodály által megálmodott zeneoktatásunkkal együtt, pedig elsősorban a szalon és a zenei iskolák közege volt az, amely életben tartotta az Aggházy-művek jelentős részét. A művész jól csengő neve nem merült feledésbe, de visszaszorult a zenei szakkönyvek rövid hivatkozásaiba, az elmúlt századforduló jeles alakjainak felsorolásaiba, nagy mesterek monográfiáinak lábjegyzeteibe. Elegendő itt a Bartók irodalomra utalnunk, amelyben Aggházy mint az ifjú zenei egyik első felfedezője jelenik meg: a 10 éves Bartók Bélát édesanyja Pozsonyból Pestre hozta, hogy a neves muzsikusként bemutassa. Aggházy felismerte Bartók tehetségét, és legszívesebben azonnal tanítványul fogadta volna a Nemzeti Zenedében. Különös véletlen, hogy 40 évvel később Aggházy lánya, Katalin éppen Bartók növendéke lett a Zeneakadémián.

Aggházy személye még érintőlegesebben jelenik meg a hadtörténeti szakkönyvekben: legidősebb gyermeke, Kamil ugyanis élvonalbeli szaktekintélynek számított a hadi tudományokban, t.k. ő alapította és vezette a Hadtörténeti Múzeumot. Életrajzaiban természetesen ott szerepel a rövid hivatkozás: *Aggházy Károly zongoraművész és zeneszerző fia.*

Aggházy Károly értékelésében a leghitelesebb vélemény a mesterek mestere, Liszt Ferenc tollából áll rendelkezésünkre. Számos alkalommal segítette ajánlólevelekkel, ösztöndíjakkal az ifjú pályáját, és amikor végre megnyithatta kapuit a Zeneakadémia, saját tanítványául fogadta Aggházyt. Az említett ajánlásokból álljon itt néhány kiragadott példa. Liszt az intézmény titkárának, Ábrányi Kornélnak írta 1878. július 11-én Weimarból:

Tisztelt kedves barátom, azt kívánom, hogy Aggházy mellékelt levelére kedvező válasz érkezzék. [...] Juhász és Aggházy a legrátermettebbek magyar zongoravirtuózaink között, és nagyon alkalmasak arra, hogy a budapesti Zeneakadémiának külföldön dicsőséget szerezzenek.

Ábrányi Kornél (([Wikiwand](#)))

Liszt ugyanekkor Trefort Ágoston kultuszminiszter számára is mellékelt egy rövid levelet:

Excellenciás Uram, Aggházy Károly úr, a budapesti Zeneakadémia egyik legkiemelkedőbb tehetséges növendéke most arra készül, hogy mesterségének nekilásson és tudását bizonyítsa. Az e célból igényelt, jól megérdemelt ösztöndíjban szíveskedjék Excellenciád őt részesíteni.

Liszt nem sokkal később, szeptember 13-án ismét írt Ábrányinak, hogy járjon el Aggházy érdekében, és az ifjút különösen magas hőfokon dicsérte. Nem tudjuk, hogy a mesternek miért volt erre szüksége, hiszen hűséges titkárát és kollégáját aligha kellett meggyőznie bármiről, amit ő jónak látott. Értett ő félszavakból is. Liszt azonban nem csupán Ábrányinak szánhatta a sorait, hanem egyfajta nyilatkozatnak, amelyet írásban is rögzíteni kívánt, olyan „mesterlevélnek”, amelyet alkalomadtán mások előtt is fel lehet mutatni. A következő két mondat többet jelent bármilyen bizonyítványnál:

Aggházy megérdemli, hogy a hóna alá nyúljunk, mert keze és feje csodálatos muzikalitással van megáldva. Juhász és ő bizonyosan mindenütt dicsőséget szereznek majd a budapesti Zeneakadémiának.

A „csodálatos muzikalitással megáldott” ifjú pedig elindult a nagyvilágba, Párizsba, hogy nevet szerezzen magának. Már ott várta barátja, a hegedűművész Hubay Jenő, akivel áttörték a közönyösség és nyugati sznobizmus falát, és együtt világra szóló sikereket arattak. A szalonok és koncerttermek szívesen látott vendégei lettek, előfordult, hogy egyetlen napon több helyen is szerepeltek. Különösen vérpezsdítő magyar népdalátírataikkal nyugtázták le a hallgatóságot. Néhány év múlva útjaik elváltak. Hubay haladt tovább a világhír felé, Brüsszelben lett tanszékvezető a konzervatóriumban, ahol Beriot, Wieniawski és Vieuxtemps voltak a közvetlen elődei. Amikor Liszt Ferenc hívására 1886-ban hazatért, már elismert mester volt és széles körű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett.

Aggházy Károly 1910 körül

Aggházy viszont túl korán tért haza, családot alapított, és első feleségétől öt, majd a másodikától egy hatodik gyermeke született. Beszállt a tanítás mindennapos mókuskerekébe, amiből a Berlinben töltött hat év sem jelentett számára kiszállási lehetőséget. Nem volt az a fajta ember, aki szívesen harcol a személyes érvényesülésért, a tanítás és a családi gondok mellett pedig nem sok ideje maradhatott a gyakorlásra. Mégis szép sikerrel szerepelt Németországban, a század elején több turnét tett Svájcban az Aggházy-trió névadó tagjaként, itthon pedig, amikor színpadra lépett, mindig kiemelték választékos ízlését, kiváló billentését és kivételes muzikalitását.

+

Aggházy Károl m. kir. honvéd százados szomorúan jelenti, testvérei: Aggházy Antikó férjezett Ivádi Ivády Pálné, Aggházy Bertalan, Aggházy Julia, Aggházy Melinda, — fellestve Aggházy Kató, — nagybátyjai: Aggházy Gyula, ifj. Aggházy Gyula és dr. Belus Győző, — unokatestvérei: Aggházy Tibor, Reichart Gézáné Aggházy Margit és Aggházy Teodóra, — valamint ezek családjai és az egész rokonság nevében, hogy a forrón szeretett apa, nagyapa, após, testvér és rokon

AGGHÁZY KÁROLY
zongoraművész, zeneszerző és a Nemzeti Zenede tanára,

családjának és a művészetnek szentelt élete 63-ik évében, páratlan türellemmel viselt hosszas szenvedés után, 1918. évi október hó 8-án délután 1/3 órakor szeretetűl körülvéve csendesen jobboldalra szenderült.

A megboldogult hűlt tetemét október hó 10-én délután 1/4 órakor **Budapest a kerepesi út melletti temető halottasházából** az unitárius egyház szertartása szerint kísérik a székelyváros által felajánlott díszsírhelyen feendő örökös nyugalóhelyére.

Áldás és béke lengjen emlékezte felett!

Lakás: Budapest, II. ker. Rétli-utca 53.

Entreprise des pompes funéraires: Budapest, IV., Kilyó-utca 5. (Telefon 9-01.)

Nyomat. Buchmann F. és társai
IV. Ferenc király-utca 62.

 alamy stock photo

KXH3GE
www.alamy.com

Most Nagy Márta összeállításában válogatást hallhatunk dalaiból és zongoraműveiből, melyhez valamennyiüknek jó szórakozást kívánok.

A közönség nagy érdeklődéssel hallgatta a mára már ismeretlen darabokat, amelyek bizonyosságot tettek arról, hogy az egykor élt zongoraművész és pedagógus kiváló zeneszerző is volt. A műsort Nagy Márta állította össze a szerző unokájától, Herpy Miklóstól kölcsönzött régi kották felhasználásával, és az előadásban is oroszánrészt vállalt: elejétől a végéig ott láthattuk és hallhattuk a zongoránál, hogy egymagában, hol mások partnereként. A koncertet két szólószámmal, az *Est a táborban* (*Magyar hangulatok* ciklus no.1) és a *Gavotte és musette* című darabokkal indította, majd a koncert vége felé a *Palotást* játszotta a *Magyar táncok* sorozatból. Korábban Eckhardt Gábor zongoraművésszel három négykezeset adott elő Aggházy berlini éveinek (1883–89) terméséből: a *Rondo all' ongarese*, a *Poëme hongrois* és a *Marcia* jól illusztrálta számunka, hogy az ifjú komponista gyorsan elsajátította annak a műfajnak az alapvető vonásait, amely a korabeli társasági élet elmaradhatatlan kellékei közé tartozott.

Szintén a társas érintkezést (gyakran a párválasztást) is segítő együtt-muzsikálás és a művészi szalonok hangja szólalt meg az előadott dalok segítségével, két ifjú énekes tolmácsolásában. Molnár Tímea öt Heine-dalt adott elő a *Hat dal* (op. 30) című dalciklusból, ennek ellenére mégis hat számot hallottunk, mivel az Aggházy-ciklus kezdődarabja, az *Im wunderschönen Monat Mai* előtt Schumann azonos szövegre komponált dala hangzott el a *Dichterliebe* sorozatból.

Molnár Tímea előadta még az Incédy László versére írt *Mint a harmat* és az Alfred de Musset versére komponált *Ninon* című dalt (utóbbit Aggházy gróf Cebrian Rózának, Hubay Jenő későbbi feleségének dedikálta 1889-ben), Cinka Panna dalát a *Rákóczi* című szimfonikus énekkölteményből és Maritta áriáját a *Maritta, a korsós madonna* című operából. Jó lenne egyszer hallani teljes formájában, zenekari hangszereléssel is az 1905-ben befejezett oratorikus művet, ahogy a szerző egyetlen, a maga idején sikerrel előadott operáját is. Hány ezekhez hasonló elfeledett kincs van még a magyar zenetörténetben!

Nyilvánvalóan nem várhatunk magyar *Német requiemeket* és *Mesterdalnokokat* ezek feltámasztásától, de ha nem is mérhetőek a nagy mesterművekhez, olykor alkalmasak lehetnének izgalmas szellemi időutazásokra. Manapság nagy érdeklődés mutatkozik ezek iránt, mindaddig, amíg üzembe nem helyezik a valódi idógépeket.

Az est másik ifjú énekművésze Papp Viktor volt, akinek duplán kijutott a tapsból, mivel előző nap kategóriájának győztese lett a Szegeden rendezett nemzetközi Simándy József énekversenyen. Itt ragadjuk meg az alkalmat, hogy írásban is gratuláljunk neki. Ő az op. 23-as *Öt dalból* a *Bitte* (Lenau) és az *Im Mondenschein* (Ruperti), majd az op.31-es *Hat dalból* a *Die Schäferin* (Heine) és a *Lieb' Liebchen* (Heine) című német dalokat énekelte. Valamennyi megállná a helyét a mai vegyes dalestek műsorán.

[Aggházy Károly \(Carolus V. Agghazy\) "By Moonshine" for piano solo ... \(3:33\)](#)

Mivel Aggházy zongoraművész volt, elsősorban saját hangszerére komponált, a több tucatnyi dallal pedig, amint említettük, a társasági élet elvárásainak tett eleget. Hegedűdarabot mindössze hármat írt, valamennyit 1880 körül, amikor a nála is fiatalabb Hubay Jenővel koncertezett. A háromból kettő hangzott el a hangversenyen: a Hubaynak dedikált *Abendstimmungot* Ludmány Györgyi játszotta Nagy Márta kíséretével, zárószámként pedig a magyar népies dallamokra írt *Pusztai hangok* (*Puszta-Klänge*, franciául *Echos de la Puszta*) című koncert-duó hangzott el Banda Ádám fergeteges tolmácsolásában. Utóbbi Hubay és Aggházy közös darabja, melyet 1879-ben egy gazdag hölgy, Mrs Freake számára komponáltak Londonban. Nem a mai értelemben vett

kompozícióról van itt szó, hanem a két művész közös improvizációinak lejegyzéséről, amely előzményként szolgált Hubay világhírűvé vált csárdajeleneteihez. A hegedű szólamát Hubay, a zongoráét Aggházy dolgozta ki, miközben megpróbálták túllicitálni egymást a hatások keresésében. Itt és most, a hangverseny befejező számában életre kelt valami a 19. századi virtuózok világából, abból a hangulatból, ami annak idején egész Európát lelkesedésre ragadtatta.

Az Aggházy-muzsika iránt érdeklődők az agghazykottak@freemail.hu címre küldött levélben kérhetik elérhető művei listáját és a kiválasztott darabok digitalizált kottáit.

***Gombos László** zenetörténész a Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Központ Zenetudományi Intézet tudományos munkatársa.